

[RECENSIE]

Stijn Vanclooster m.m.v. Jan Moulaert & Erwin Joos, *De Kapel tussen droom en daad. Anarchie en artistieke heropleving in Antwerpen rond 1900*, Antwerpen, vzw Eugeen Van Mieghem, 2013, 159 pp.

“Anarchistisch en flamingantisch bewustzijn lagen in 1899 ten grondslag aan de vorming van ‘De Kapel’, een cenakel dat in zijn bestaan kenmerkend is geweest voor het vrij revolutionaire artistieke en sociale klimaat in het Antwerpen van rond de eeuwwisseling. De stichters van ‘De Kapel’ waren bijna allemaal leerling geweest aan het atheneum van de Scheldestad.” (p. 63) “De anarchiserende, Vlaamsgezinde en voor het grootste deel vrijzinnige jongeren (...) lagen rond de eeuwwisseling aan de grondslag van ‘De Kapel’, een beweging die het Vlaamse cultuurleven vernieuwing heeft ingeblazen.” (p. 78) “Provincialisme en zelfgenoegzame middelmaat tekenden het eind-negentiende-eeuwse Antwerpse kunstwereldje. (...) Het cenakel zou een forum bieden aan jonge vernieuwende kunstenaars,

wierstem nog niet was opgeklonken. Vele kunstenaars zetten in 'De Kapel' hun eerste stappen in de artistieke wereld." (p. 103)

Zo synthetiseerde Stijn Vanclooster, hoofdauteur van het vorig jaar verschenen boek over De Kapel, het ontstaan en het belang van deze politiek-maatschappelijk georiënteerde, maar vooral culturele kring, die van begin 1900 tot einde 1904 (en misschien zelfs tot 1906?) in het voormalige godshuis Lantschot aan de Falconrui in Antwerpen uiteenlopende sociaal-culturele en kunstzinnige en in mindere mate politieke activiteiten organiseerde, zowel exclusief voor de leden als voor het grote publiek, maar (vrijwel) altijd met een nieuwsoortige en non-conformistische inhoud. De auteur en bibliothecaris Lode Baekelmans (1879-1965), die van dichtbij betrokken was bij De Kapel, stelde het in zijn memoires *In despiegelbollen, Herinneringen* (1964) als volgt: "*Victor [Resseler] en ik belegden in die jaren veel vergaderingen om Vlaanderen te redden, het mensdom te dienen of de literatuur op een hoger peil te brengen.*" (p. 75) Naast Baekelmans en journalist, drukker-uitgever en (later) politicus Victor Resslerer (1877-1955), werd de kerngroep van De Kapel o.a. gevormd door auteur en bibliothecaris Emmanuel De Bom (1868-1953), de kunstschilders Richard Baseleer (1867-1951) en Walter Vaes (1882-1958), en meubelmaker en antiekhandelaar François Franck (1872-1932), broer van de liberale, Vlaamsgezinde jurist en politicus Louis Franck (1868-1937), één van de 'drie kraaiende hanen', die ook wel eens in De Kapel kwam. In overeenstemming met de anarchistische traditie was er "*geen bestuur, alleen een kern van jonge mensen met belangstelling voor al wat er oerde in de wijde wereld op kunst-, literair- en ook op sociaal gebied*". (p. 84) "*De Kapel-beweging kunnen we typeren als 'half-bohemien en half-revolutionair'*" (p. 90), zo stelt Vanclooster verder. Of heel beknopt, maar evenzeer heel essentieel: "*Het hele 'Kapel'-gebeuren ademt een grote openheid van geest.*" (p. 93)

Rond De Kapel cirkelden of circuleerden een aantal (intellectueel-) anarchistische tijdschriften zoals *Ontwaking* (1896 en 1901-1910), *Onze Vlagge* (1897-1899) en *Alvoorder* (1900-1901). Er waren goede contacten met August Vermeylen (1872-1945) en het tijdschrift dat hem toen een forum bood, *Van Nu en Straks* (1893-1894 en 1896-1901), die beide omstreeks 1900 hun anarchistische of anarchiserende periode beleefden. "*De Lantschotkapel is op korte tijd het decor geworden van een intense avant-garde-activiteit, die vanaf omstreeks 1900 een stevige stempel heeft gedrukt op het cultuurleven in de Scheldestad*" (p. 103), zo concludeert Vanclooster.

Vanwege de verbondenheid van De Kapel met het (intellectueel) anarchisme, opent het boek over deze progressieve artistieke (en politieke) kring in Antwerpen rond 1900 met een historisch overzicht van het anarchisme, in het algemeen, in Frankrijk, in Nederland en in België tijdens de 19de eeuw. (pp. 5-47) Vooraleer De Kapel zelf aan bod komt, volgt daarna eerst nog een hoofdstuk over *Anarchisme en flamingan-*

tisme (1893-1901). *'Van Nu en Straks' en de jonge August Vermeylen* (pp. 48-62), met name omdat – zoals hiervoor al vermeld – dit tijdschrift en deze auteur van zoveel betekenis waren voor het ontstaan van het “*uniek centrum van progressief intellectueel leven*” De Kapel. (p. 3) Dat de in grote meerderheid vrijzinnige leden van De Kapel inderdaad alerminst enggeestig of bekrompen waren, maar iedereen die op de een of andere manier vooruitstrevend dacht, handelde en werkte, omarmden, wordt o.m. geïllustreerd door het feit dat de katholieke, op dat moment toonaangevende auteur Stijn Streuvels (1871-1969), die ook in *Van Nu en Straks* publiceerde, er een lezing hield, een feit waaraan in deze publicatie een apart hoofdstuk wordt gewijd. (pp. 106-121)

Dit boekwerk over De Kapel werd uitgegeven door de Antwerpse vzw Eugeen Van Mieghem, zo genoemd naar de Antwerpse kunstschilder Eugeen Van Mieghem (1875-1930). Bij het begin van de 20ste eeuw frequenteerde hij het milieu van De Kapel en zijn hele leven lang – als schilder van o.m. het harde leven van de dokwerkers en de landverhuizers in de Antwerpse haven – bleef hij geïnspireerd door de idealen ervan: “*Arbeiders zowel als kunstenaars: allen geloofden toen in een nieuwe wereld.*” (p. 120) Van Mieghem was bovendien lid van de Antwerpse groep Kunst van Heden, die in 1905 was ontstaan door het samenbrengen, onder de leiding van Richard Baseleer, van de beeldende kunstenaars die in en rond De Kapel bedrijvig waren geweest.

[Nico Van Campenhout]